

וכל הכבוד לשר

על השר משה מונטיפיורי ואשתו יהודית - מגדולי בוניה של ירושלים מדריך למורה

קהל היעד: תלמידי כיתות ג-ד

תחומי הדעת: מולדת חברה ואזרחות, עברית

רציונל: לפני 170 שנה הייתה העיר ירושלים קטנה ותושביה חיו חיי עוני בין חומות העיר העתיקה, סובלים מבעיות קשות בתחומי הביטחון, הבריאות, הדיור והתעסוקה. "כספי החלוקה" - כספים שנאספו עבורם בקהילות היהודים שמחוץ לארץ ישראל – היו זעומים ולא די היה בהם לשפר את המצב. השלטון התורכי לא מצא סיבה להשקיע בירושלים, ובעיר לא היה בית חולים ולא מקורות פרנסה. בשל תת תזונה, מחסור משוע בכל צורכי החיים, תנאי דיור קשים ותנאים סניטריים מחרידים היה היישוב היהודי נתון לתחלואה ולתמותה גבוהות ביותר. במשך רוב המאה התשע-עשרה היו מגיפות קשות (כולרה, טיפוס ועוד) שהתחוללו אחת ל-3-4 שנים וחלק גדול של היישוב היה נכחד בכל מגיפה.

אל תוך המציאות הזו הגיע לביקור סר משה מונטיפיורי. משה מונטיפיורי חי בלונדון עם אשתו יהודית. הוא זכה להערצה ולהילה של אגדה בשל אומץ לבו, נדבנותו, כישרונותיו הדיפלומטיים ובזכות תשומת הלב שקיבל מהמלכה ויקטוריה. כינויו "השר משה מונטיפיורי" ניתן לו משתי סיבות: "שר" במשמעותו העברית המקורית, כתואר כבוד לאיש ציבור נכבד ורם מעלה, וכן כתרגום לתואר האצולה שהעניקה לו המלכה ויקטוריה בשנת 1846.

לאחר ביקורם הראשון בארץ ישראל נקשרו משה מונטיפיורי ורעייתו יהודית לארץ, והחליטו לפעול לפיתוחה ולרווחת תושביה. הם לא הסתפקו בתרומות. משה מונטיפיורי שאף לחולל שינוי באיכות החיים בירושלים, ואשתו עודדה אותו לכל אורך הדרך.

דרך סיפור פועלם של בני הזוג יהודית ומשה מונטיפיורי תיערך היכרות חווייתית עם התפתחותה של העיר ירושלים. הסיפור נסב על עשייה חברתית במאה התשע-עשרה.

תכונות ודפוסי פעולה שאפיינו את בני הזוג ונדגיש אותם בשיעור:

- מעורבות חברתית
- יזמות
- אהבת הארץ
- חשיבה יצירתית
- נתינה

מטרות

תוכן (ירושלים)

- היכרות עם בני הזוג יהודית ומשה מונטיפיורי וחיפה להשפעתם על התפתחות העיר ירושלים.
- היכרות עם אתרים שונים בירושלים הקשורים לפעילותם של בני הזוג מונטיפיורי.
- הבנת מונחים הקשורים לפועלם של משה ויהודית מונטיפיורי: יציאה מהחומות, תברואה, בריאות, דיור, תעסוקה, שוויון הזדמנויות

חשיבה

- העלאת שאלות מסדר חשיבה גבוה
- קידום מיומנות השוואה: הגדרת נושאי השוואה, תיאור המשותף והשונה בתחום מסוים בתקופות שונות
- קידום חשיבה יצירתית: הצעת פתרונות לבעיות

טיפוח ערכים

- עידוד מעורבות ויזמות חברתית ומתן שוויון הזדמנויות
- הבנת הערך הקיים בעשייה למען אחר ללא ציפייה לתמורה
- הבנת מרכזיותה של ירושלים עבור יהודי התפוצות
- חשיבה על יכולתו של כל אדם להביא לשינוי ולשיפור

עברית

- קידום מיומנות כתיבת מכתב המסתמך על מידע שנלמד במהלך היחידה
- פיתוח היכולת לנהל דיון הנשען על עובדות
- קידום היכולת לבסס עמדה ולנמק אותה
- קידום מיומנות הפקת מידע מתוך סוגים שונים של ייצוגים: טקסט, סרטונים, תמונות ואינפוגרפיקה

למורה - הנחיות והצעות להרחבה	הסבר	נושא
	<p>הציגו את מסך 1 ושאלו:</p> <ul style="list-style-type: none"> • מתי אומרים למישהו "כל הכבוד?" • מתי מעשה של מישהו ראוי לכבוד בעינינו? • האם אתם מכירים אדם שאנשים רבים מכבדים אותו? בזכות מה זכה לכבוד שרוחשים לו? <p>אמרו: במרכז היחידה שלפניכם עומד אדם שאנשים רבים מאד ברחבי העולם כיבדו ומכבדים עד היום. כדי לגלות מי האיש נצפה יחד בסרטון קצר.</p>	<p>מסך 1 פתיח: הצגת היחידה</p>
	<p>משימת טרום צפייה -</p> <ul style="list-style-type: none"> • במהלך הצפייה עליכם לזהות את המשותף למקומות השונים. <p>הציגו את הסרטון ובו תצלומי שכונות הנקראות על שמו של משה מונטיפיורי.</p>	<p>מסך 2 גילוי הדמות העומדת במרכז היחידה</p>
	<p>הציגו את מסך 3. הקשיבו לשאלות שהתלמידים מעלים. בדקו אם התלמידים מצאו את המשותף לשכונות השונות.</p> <p>אמרו: כדי לגלות מי הדמות שבה נתמקד בשיעור שלנו נאזין יחד לשיר. האזינו לשיר "השר משה מונטיפיורי".</p> <p>שאלו:</p> <ul style="list-style-type: none"> • מי הדמות העומדת במרכז השיר? • מה הם הדברים הטובים שעשה משה מונטיפיורי שבזכותם זכה לכבוד גדול כליכך? • משה מונטיפיורי ויהודית אשתו עומדים במרכז השיעור שלנו. מי הם היו? בזכות אילו מעשים שלהם זוכרים אותם עד היום? 	<p>מסך 3 גילוי הדמות העומדת במרכז היחידה</p>

	<p>הציגו את המסך המספר את סיפורם של יהודית ומשה מונטיפיורי.</p> <p>משה ויהודית מונטיפיורי חיו בבריטניה לפני כ-120 שנים.</p> <p>באותה תקופה הייתה בריטניה מדינה חזקה וגדולה.</p> <p>משה מונטיפיורי היה בן למשפחה עשירה שחיה באנגליה ועסקה במסחר. גם משה עסק במסחר והצליח מאוד. כשהיה בן 38, הכיר את יהודית ונשא אותה לאישה.</p> <p>יהודית הייתה בת למשפחת רוטשילד, משפחת בנקאים ידועה ועשירה. משה ויהודית היו זוג אמיד ללא ילדים, שיכלו לחיות ברמת חיים גבוהה וליהנות מתענוגות החיים, אך הם החליטו להפנות את המרץ והכסף שלהם לסיוע לאחרים במקום להשתמש בו להנאותיהם הפרטיות. משה מונטיפיורי עזר לשמור על שלומם ועל ביטחונם של היהודים שגרו בבריטניה, ומלכת אנגליה התרשמה כל כך ממעשיו, עד שהחליטה לתת לו תואר אבירות, תואר שאותו מקבלים אנשים שתרמו מאוד לחברה.</p> <p>משה מונטיפיורי עזר לא רק ליהודי בריטניה אלא גם ליהודים בארצות אחרות ותרם למענם כסף רב. הוא הרבה בנסיעות ברחבי העולם ונפגש עם מנהיגים כדי להשפיע עליהם להגן על היהודים שחיים בארצותיהם ולתמוך בהם. הופעתו המרשימה ומעמדו המכובד סייעו לו במשימתו זו. לפני כ-170 שנים הגיע משה מונטיפיורי בפעם הראשונה לירושלים.</p> <p>מה גילה בירושלים באותה התקופה? מה היה מצב העיר? מה היה מצב היהודים בה?</p>	<p>מסך 4</p> <p>נעים להכיר:</p> <p>יהודית ומשה</p> <p>מונטיפיורי</p>
<p>לאחר הצפייה במסכים 4-5 יש לחלק לתלמידים את הטקסט מודפס כדי שיוכלו להפיק ממנו מידע ולהעלות את בעיותיה של ירושלים באותה תקופה.</p>	<p>הציגו את המסך המספר את סיפורה של ירושלים לפני 170 שנה.</p> <p>בשנת 1849, לפני כ- 170 שנה, הגיע משה מונטיפיורי בפעם הראשונה לירושלים ונדהם לראות את המצב בעיר.</p> <p>האנשים שהתגוררו בירושלים גרו רק בתוך העיר העתיקה. מי גר בעיר החדשה? עדיין לא הייתה עיר כזו. כל השכונות שמחוץ לחומות ירושלים עדיין לא הוקמו. אנשים חשבו שמסוכן ומפחיד מאוד לגור מחוץ לחומות.</p> <p>בכל יום בשעת השקיעה ננעלו השערים שבחומות העיר העתיקה. השערים נפתחו רק עם זריחת השמש, וזאת כדי לשמור על התושבים מפני גנבים ומאויבים שבאו להזיק.</p> <p>תנאי החיים בעיר היו קשים מאוד כי החומות סגרו על העיר ולא היה מקום לבנות בתים חדשים. הבתים הקיימים היו שייכים ברובם לאנשים עשירים שהשכירו אותם למשפחות עניות. כמה</p>	<p>מסך 5</p> <p>נא להכיר: ירושלים לפני 170 שנה.</p>

	<p>משפחות גרו בצפיפות בבית אחד, ובכל חדר גרה משפחה אחרת. המטבח והשירותים היו משותפים לכל המשפחות. המשפחות היו צריכות לשלם דמי שכירות גבוהים (תשלום עבור המגורים) לבעלים של הבתים והדבר גרם לכך שהעוני הלך וגבר. הצפיפות והעוני גרמו גם למצב הבריאותי להיות קשה. בירושלים שפגש מונטיפיורי היו חסרים רופאים ואחיות וכן תרופות. בכל העיר ירושלים לא היה בית חולים שבו אפשר היה לטפל בחולים, והחולים היו חסרי אונים.</p> <p>מה שהכביד עוד על המצב של תושבי ירושלים היה חוסר תעסוקה, כלומר היו חסרים מקומות עבודה שבהם ניתן יהיה לעבוד ולהרוויח כסף, לקנות את שצריך - אוכל, תרופות, בגדים נקיים ודירה למגורים ולשפר את רמת החיים של תושבי העיר. במקום זאת התושבים התפרנסו מנדבות ומתרומות שיהודים שגרו בחוץ לארץ אספו בשבילים – אלו נקראו כספי" חלוקה "כי חלקו אותם לתושבים. הסכומים האלו לא היו גבוהים ולכן העוני בעיר היה קשה.</p>	
	<p>חלקו את הכיתה לקבוצות עבודה של שניים עד שלושה ילדים. כל קבוצה תאטר בטקסט בעיות שגילה משה מונטיפיורי בביקורו בירושלים. לאחר איתור הבעיות תנסה כל קבוצה לחשוב על פתרונות לבעיה או שתיים מבין הבעיות שהעלתה. התלמידים ינסחו בכתב את הבעיות והפתרונות שמצאו. הסבירו כי ייתכן שחלק מהפתרונות שהעלו לא היו ישימים (בני ביצוע) באותה תקופה בשל העוני, התנאים הסביבתיים, היכולות הטכנולוגיות, אופי השלטון ועוד.</p>	<p>מסך 6 מאתרים בעיות ומוצאים פתרונות</p>
	<p>שחקו במשחק הדיגיטלי המופיע במסך זה. אפשר לשחק במשחק במליאת הכיתה. התלמידים יאתרו את התשובה המתאימה והמורה תלחץ על המשבצת שהתלמידים הפנו אותה אליה. שם המשחק: "גלו את התמונה".</p> <p>על המסך מופיעה תמונה מכוסה בריבועים ועליהם כתובים מעשים שונים שעשה משה מונטיפיורי לטובת תושבי ירושלים.</p> <p>בכל פעם תופיע על המסך שאלה שהתשובה עליה נמצאת על אחד הריבועים. לחיצה על הריבוע תחשוף חלק מהתמונה. כשיענו התלמידים על כל השאלות תיחשף התמונה בשלמותה. התמונה היא סמל משפחת מונטיפיורי ועליו כתובה המילה ירושלים באותיות עבריות.</p>	<p>מסך 7 מה הם הפתרונות שמצא משה מונטיפיורי לבעיות שהיו בירושלים?</p>

	<p>הציגו את המסך המסכם את עזרתם של יהודית ומשה מונטיפיורי לתושבי ירושלים.</p> <p>השוו בין הפתרונות שהציעו התלמידים ובין הפתרונות של יהודית ומשה מונטיפיורי.</p>	<p>מסך 8</p> <p>סיכום והשוואה בין הפתרונות שהציעו התלמידים ובין הפתרונות של משה ויהודית מונטיפיורי</p>
<p>דמיינו שאתם משה מונטיפיורי בעת ביקורו בירושלים, עוזר לתושביה ותומך בהם. אתם מעוניינים לכתוב מכתב ליהודית מונטיפיורי על הדברים הטובים שקורים בירושלים בזכות המעשים שלכם. למכתב יש חשיבות גדולה כי ליהודית היה חלק גדול בפעשייה למען העיר. טובתם של תושבי ירושלים עמדה לנגד עינייה והיא יעצה לבעלה והעלתה רעיונות לשיפור המצב בעיר.</p> <p>תארו במכתב את המעשים שעשיתם, את השינויים המתחוללים בעיר ואת תגובת התושבים לשינויים הללו.</p>	<p>חלקו לתלמידים דף עם המשימה.</p> <p>חלקו את דף הכתיבה המעוצב לתלמידים.</p> <p>התלמידים יכתבו מכתב ממה מונטיפיורי בירושלים לאשתו יהודית היושבת בלונדון ובו הוא מספר לה על תחום אחד או יותר שבהם תרם לאנשי ירושלים על פי עצותיה. התלמידים יתארו את המעשים של מונטיפיורי, את השינויים בעיר ואת תגובתם של אנשי ירושלים.</p>	<p>מסך 9</p> <p>כותבים מכתב</p>
	<p>הציגו את סרטון הסיכום.</p> <p>סרטון סיכום מופיע ליד הכרכה מסכם את העשייה ומציג את הפתרונות הישנים לבעיות העיר אל מול תמונות של הפתרונות המגוונים כיום.</p>	<p>מסך 10</p> <p>סיכום והשלכות לטווח רחוק</p>